

Természet- ismeret munkafüzet

ÉLŐ ÉS ÉLETTÉLEN
KÖRNYEZETÜNK

5

t

A TERMÉSZETRŐL TIZENÉVESEKNEK

A TERMÉSZETRŐL TIZENÉVESEKNEK

Természet- ismeret *munkafüzet*

*Élő és élettelen
környezetünk*

5

HETEDIK, VÁLTOZATLAN KIADÁS
MOZAIK KIADÓ – SZEGED, 2019

Kedves Gyerekek!

Az 5. osztályban vizsgáljátok környezetetek anyagait, változásait, a természet jelenségeit. Kutatjátok az okokat, levonjátok a következtetéseket, megvizsgáljátok az anyagok tulajdonságait. Megismeritek legjellemzőbb természetű növényeinket, tenyésztett állatainkat, az ember életében betöltött szerepüket. Megtanuljátok, hogyan kell tájékozódni a valóságban és a térképen. Megismeritek a felszíni és felszín alatti vizek jellemzőit. Felismeritek milyen veszélyek fenyegetik környezetünket és az élőlényeket.

Ahhoz, hogy eredményesen elsajátítsátok a tankönyvben levő ismeretanyagot, szükséges:

- a rendszeres tanulás;
- az ismeretek folyamatos rögzítése, gyakorlása;
- a hiányosságok pótlása.

Ebben segít a természetismeret munkafüzet is, mert:

- ráirányítja a figyelmet a tananyag leglényegesebb részeire, így tudatosulnak az esetleges pótolnivalók;
- segíti a megértést, a logikai összefüggések elmélyítését;
- lehetővé teszi a hasonlóságok és különbségek felismerését, az ismeretek rendszerezését;
- gyakoroltatja az ábraelemzést, a térképen való tájékozódást;
- jártasságot alakít ki a feladatok megoldásában.

A munkafüzet felépítése követi a tankönyv tananyagelrendezését. Egy-egy leckéhez átlagosan 4-5 feladat készült, melyek jól hasznosíthatók az önálló ismeretfeldolgozás során is. Az összefoglalások, év végi ismétlések jóval több feladatot tartalmaznak, az egyes leckék, témák közötti kapcsolatok megláttatásával hozzájárulnak a rendezett tudás megszerzéséhez. A *-gal jelölt feladatok egyéni kutatómunkát, kísérletet igényelnek.

A feladatok különböző tudásszinten, változatos formában mérik a teljesítményeteket, így jelentős mértékben fejleszti a

- gondolkodásokat;
- feladatmegértő és feladatmegoldó képességeket.

A munkafüzet segítségével

- sikeresebben teljesíthetitek a tantárgyi követelményeket;
- eredményesebben birkózhattok meg az írásbeli feleletekkel és témazárókkal.

Jó munkát, sok sikert kívánnak

a Szerzők

AZ ANYAG ÉS NÉHÁNY FONTOS TULAJDONSÁGA

Az anyag és tulajdonságai

1. Keress természetes és mesterséges anyagokból készült dolgokat, tárgyakat a környezetben! Írj 3-3 példát!

természetes:

mesterséges:

- *2. Keress, kutass!

A mesterséges anyagokat valamilyen a természetből származó nyersanyagból készítik. Nézz utána, hogy mi a nyersanyaga például a porcelánnak, a műanyagoknak, az üvegnek, a különböző festékeknek!

.....

.....

3. Keress olyan anyagot, amelyre az alább felsorolt tulajdonság jellemző! Mit készítenek ebből az anyagból? Írj ilyen terméket!

Az üres helyekre írd további hasonló példákat!

Tulajdonság	Anyag	Termék
vízben jól oldódik		
puha		
kemény		
fényáteresztő		
kopásálló		
édes		
rugalmas		

4. Felsoroltunk néhány anyagot, melyek között vannak hasonló tulajdonságúak. Keress ilyen tulajdonságokat, és sorold fel azokat az anyagokat, amelyek ezzel rendelkeznek!
Az anyagok: gyurma, homok, vas, mák, földgáz, szódavíz, tej, vaj, arany, mosópor, búzadara, ecet, kipufogógáz, benzin, levegő, alumínium.

	Közös tulajdonság	Anyagok
1.		
2.		
3.		

5. Jellemezd az anyag halmazállapotait! Töltsd ki a táblázatot!

Halmazállapot	Szilárd	Folyékony	Légnemű
Tulajdonságai a) alakja b) térfogata	a) b)	a) b)	a) b)
Az anyag részecske- szerkezete (rajz)			
A részecskék viselkedése (leírás)			

*6. Hallottál-e róla?

A tárgyak tulajdonságai nemcsak az anyaguktól, hanem a szerkezetüktől is függenek. A papírt nem tartjuk nagy teherbírású anyagnak, mégis készítenek papírból még bútorokat is. Vajon milyen a papírbútor szerkezete? Gondolkozz el rajta, vagy nézz utána, hogyan lehet „erőssé tenni” a papírt! Hol találkozhatasz ilyen megoldással?

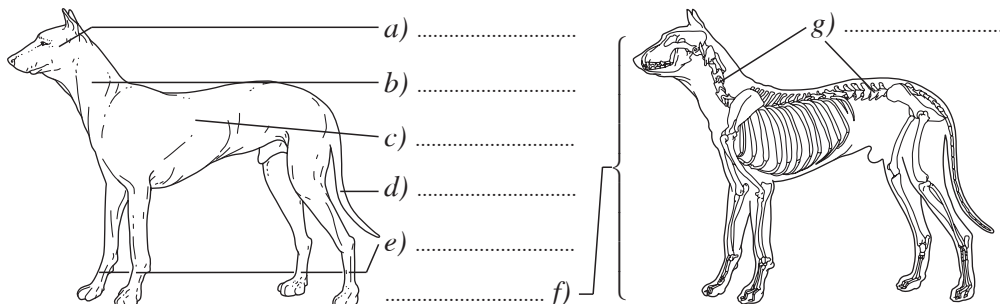
Gyűjts össze 12 db olyan papírhengert, amilyenre a WC-papírt tekerik. Függetlenül állítsd le a földre téglalap alakban elrendezve, és fektess rá egy rajztáblát! Mit gondolsz, elbír-e, ha ráállsz? Próbáld ki!

Meddig tudod csökkenteni a papírhengerek számát, hogy még mindig elbírjon?

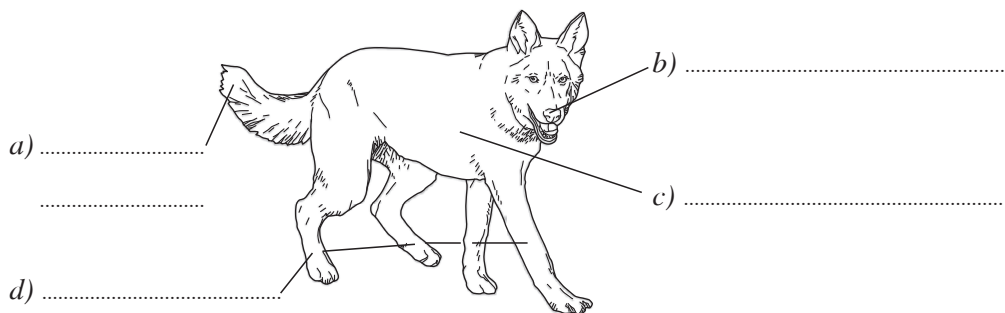
ÁLLATOK A HÁZBAN ÉS A HÁZ KÖRÜL

Húséges társunk, a kutya

1. Add meg a betűvel jelölt részek nevét!

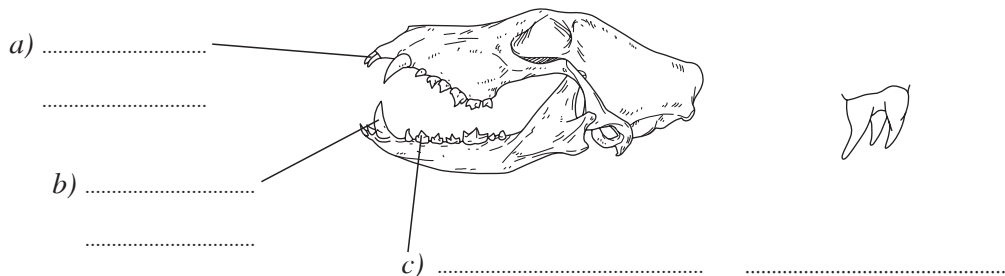

2. Írj jellemzőket a megjelölt testtájakról, testrészekről!

3. Nevezd meg az ábrán látható fogtípusokat! Írj a fogtípusokhoz egy-egy jellemző tulajdonságot is!

Egészítsd ki rajzzal és a rágófelület megnevezésével a kinagyított zápfogat!

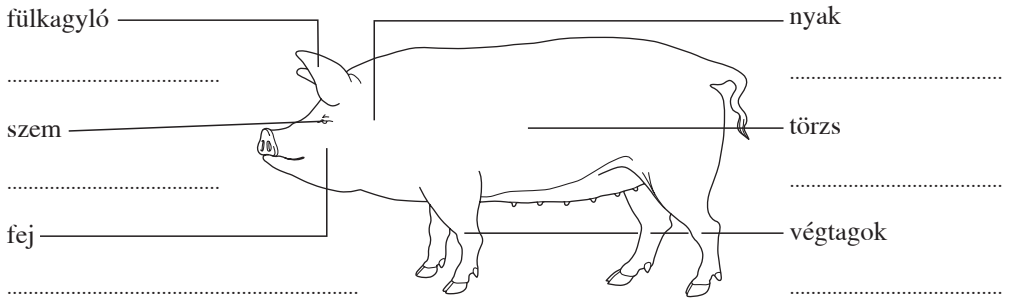

4. Miért soroljuk a kutyát az emlős állatokhoz?

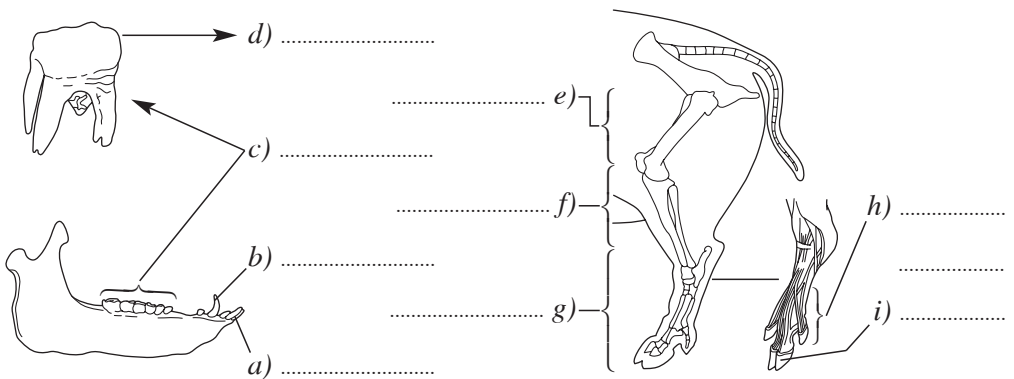
.....
.....

A házisertés

1. Írj jellemzőket az állat megnevezett testtájairól, szerveiről!

2. Nevezd meg a betűvel jelölt fogtípusokat és végtagrészeket! Egészítsd ki rajzzal és névvel a zápfog felületét!

3. Mely tulajdonságok tették a házisertést napjaink egyik legfontosabb háziállatává?

.....

.....

4. Írj I betűt az igaz, H betűt a hamis állítás elé!

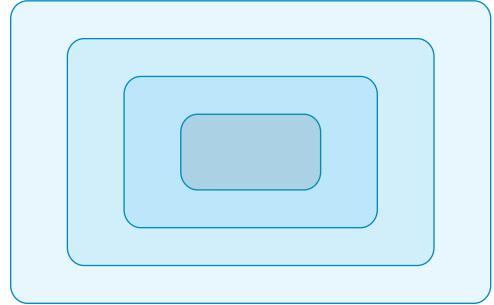
- a) A házisertés durva szőre nem hasznosítható.
- b) Patájából gombokat, fésűket, dísztárgyakat készítenek.
- c) A házisertést húsáért és zsíráért tenyésztjük.
- d) A házisertés belső szerveit a gyógyszeripar dolgozza fel.
- e) A házisertés trágyáját a talaj termőképességének javítására használják.

A FÖLD ÉS A VILÁGEGYETEM

Pillantás a világgűrbe

1. Rendezd a kifejezések betűjeleit a megfelelő halmazokba!

- a) Naprendszer
- b) Föld
- c) Világegyetem
- d) Csillagváros

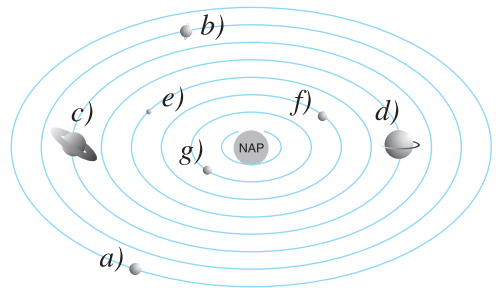

2. Mely égitestekre ismeresz az állítás alapján?

- a) Izzó gázgömbök:
- b) Bolygók kísérői:
- c) Csillagok körül keringenek:

3. Nevezd meg a Naprendszer betűvel jelzett tagjait!

- a)
- b)
- c)
- d)
- e)
- f)
- g)

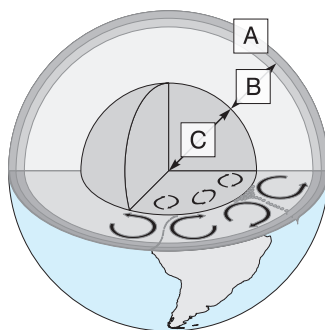
4. Sorold fel, mi a Nap jelentősége!

.....
.....

Otthonunk, a Föld

1. Nevezd meg a Föld betűvel jelzett részeit!

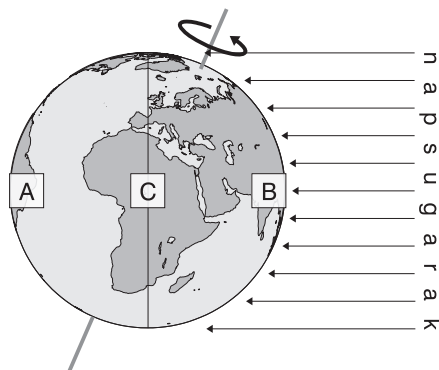
- A
 B
 C

2. Figyeld meg a földgömb rajzát! Színezd sárgára azt az oldalt, ahol nappal van, kékre, ahol éjszaka! Válaszolj a kérdésekre!

Milyen napszak van a betűkkel jelzett helyeken?

- A
 B
 C

Hol lesz 6 óra múlva napnyugta?

Hol lesz 12 óra múlva napnyugta?

3. Mi az oka az évszakok váltakozásának?

.....

4. Jellemezd a Föld mozgásait! Rendezd az állítások betűjeleit a megfelelő halmozokba!

- a) Képzeltbeli tengelye körül végzi a Föld.
- b) A Föld Nap körüli mozgása.
- c) Időtartama 365 és 1/4 nap.
- d) Iránya: nyugatról keletre.
- e) Következménye a nappalok és évszakok váltakozása.

A) forgás

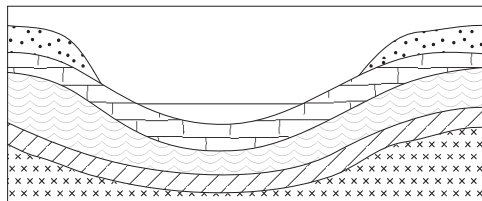
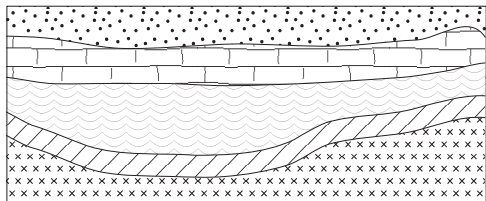
B)

C) keringés

FELSZÍNI ÉS FELSZÍN ALATTI VIZEK

Felszín alatti vizek

1. Adj címet az ábrának! Színezd az ábrán sárgára a vízzáró réteget, kékre a belvizet!

A) B)

2. Válaszolj a kérdésekre!

a) Mi a belvíz keletkezésének oka?

.....
.....

b) Hogyan csökkenthető a belvíz okozta károk?

.....

3. Írj I betűt az igaz, H betűt a hamis állítások elé!

- a) A rétegvíz a legfelső vízzáró réteg fölött halmozódik fel.
- b) Az ásványvíz olyan rétegvíz, amelynek magas az ásványianyag-tartalma.
- c) A termálvíz legalább 70 °C-os hőmérsékletű.
- d) Minden termálvíz gyógyvíz.
- e) Az artézi vizek biztosítják hazánk ivóvízellátásának nagy részét.

4. Milyen a jó ivóvíz?

.....
.....

5. Hogyan takarékoskodhatsz az ivóvízzel? Sorolj fel néhány példát!

.....
.....
.....

TARTALOMJEGYZÉK

Kedves Gyerekek!	3
I. AZ ANYAG ÉS NÉHÁNY FONTOS TULAJDONSÁGA	4
Az anyag és tulajdonságai	4
Az anyag különleges tulajdonságai	6
Mérjük meg! (munkáltató óra)	8
A víz	12
A levegő	14
Keverékek	16
A talaj	17
Összefoglalás	18
II. ÉLET A KERTBEN: AZ ŐSZI KERT	21
Évszakok a kertben	21
A növények életfeltételei	22
Az őszibarackfa a szilvafa rokona	23
Unokáinknak ültetjük	24
A szőlő	25
A paprika	26
A káposztafélék	27
Madaraink védelmében	28
Összefoglalás	29
III. ÁLLATOK A HÁZBAN ÉS A HÁZ KÖRÜL	31
Hűséges társunk, a kutya	31
A házisertés	32
A szarvasmarha	33
A házityúk	34
Állati eredetű anyagok vizsgálata	35
A házi veréb és a füstifecske	36
A házi légy	37
Összefoglalás	38
IV. TÁJÉKOZÓDÁS A TÉRKÉPEN	41
Az alaprajztól a térképig	41
Irányok, távolságok a valóságban és a térképen	43
Miről mesél a domborzati térkép?	44
A közigazgatási térkép	45
Gyakorold a térképolvasást!	46
Útitársunk, a térkép	48
A Föld, ahol élünk	50
Földrajzi helymeghatározás	51
Gyakorold a helymeghatározást!	53
Akik feltérképezték a világot	54
Összefoglalás	55

V. A FÖLD ÉS A VILÁGEGYETEM	57
Pillantás a világűrbe	57
Otthonunk, a Föld	58
Égi kísérőnk, a Hold	59
Az űrkutatás története	60
Az örök nyártól a jégvilágig	61
A levegő felmelegedése	62
A szél és a csapadék	63
Az éghajlat és módosító tényezői	64
Tájékozódás hazánk éghajlati térképein	65
A változó éghajlat	67
Projekt: időjárás, éghajlat	70
Összefoglalás	72
VI. ÉLET A KERTBEN • A TAVASZI KERT	75
Megjött a tavasz	75
A vöröshagyma	76
A tulipán	77
A burgonya	78
Amit a szobanövényekről tudni kell	79
A talajlakó földgiliszta	83
Csigák a kertben	84
Vegyszerek nélkül	85
Összefoglalás	86
VII. FELSZÍNI ÉS FELSZÍN ALATTI VIZEK	89
Felszín alatti vizek	89
Folyóvizek	90
A forrástól a torkolatig	91
Hazánk tavai	92
A természetes vizek védelme	93
Kísérletezz!	94
Nemzeti parkok képes kalauza	95
Összefoglalás	96
MIT KELL TUDNUNK A TANÉV VÉGÉN?	99
Az anyagokról és néhány fontos tulajdonságukról	99
A földrajzi környezetről	101
Környezetünk élőlényeiről	105
TARTALOMJEGYZÉK	111